

Vodič Državnoga arhiva u Zadru. Zadar : Državni arhiv u Zadru, 2014.

U svibnju 2014., kao rezultat dugogodišnjega rada na projektu prikupljanja i obradbe podataka o postojećem stanju arhivskih fondova i zbirki Državnoga arhiva u Zadru, iz tiska je u dvama svescima (Knjiga I, Knjiga II) i na više od 1500 stranica teksta izašao Vodič Državnoga arhiva u Zadru (dalje Vodič). Publikacija je objavljena u nakladi navedenoga arhiva te uz potporu Ministarstva kulture Republike Hrvatske, Zadarske županije i Grada Biogradu n/M (urednik: dr. sc. Josip Kolanović, uredništvo: Frane Ivković (pok.), dr. sc. Josip Kolanović, mr. sc. Dubravka Kolić, Denis Martinović, Ankica Strmota; recenzenti: dr. sc. Melina Lučić, dr. sc. Miroslav Granić).

Prvi svezak (Knjiga I) donosi uvodno poglavlje (Umjesto predgovora), razredbeni/klasifikacijski nacrt fondova i zbirki arhiva (Arhivski fondovi i zbirke u Državnome arhivu u Zadru) te njegovu povijest, ustroj i opis djelatnosti. Najveći dio prvoga sveska (str. 55–786) ipak čini opis najopsežnijega dijela arhivskoga gradiva: oko 300 arhivskih fondova i zbirki s područja uprave i javnih službi od njih gotovo 600. Drugi svezak (Knjiga II) sadržava opis preostalih fondova i zbirki svih ostalih područja raznovrsnih funkcija, odnosno djelatnosti stvaratelja arhivskoga gradiva navedenih u razredbenom sustavu (pravosuđe, vojska, odgoj i obrazovanje, kultura, znanost i informiranje, zdravstvo i socijalne ustanove, gospodarstvo i bankarstvo, političke stranke, društveno političke organizacije i sindikati, društva, udruge i udruženja, vjerske ustanove, obiteljski i osobni arhivski fondovi, zbirke izvornoga arhivskoga gradiva), a završava Kazalom mjesta stvaratelja gradiva te Izvodom iz klasifikacije arhivskih fondova i zbirki Republike Hrvatske.

U uvodnom je poglavlju naznačeno da se objavljivanjem Vodiča pokušao ispuniti jedan od temeljnih zadataka svake arhivske ustanove, koji se sastoji u izradbi i objavljivanju obavijesnoga pomagala s osnovnim podatcima o njezinu cjelokupnom gradivu, a koji bi istodobno istraživačima omogućio opći uvid u gradivo i olakšao daljnje istraživanje i korištenje, dok bi arhivskim djelatnicima rasteretio svakidašnji rad. Detaljno se opisuje i metodologija rada na prikupljanju, obradbi i prikazu potrebnih podataka, i to kao odraz razvoja arhivske teorije i prakse na području današnje Republike Hrvatske (dalje RH) od 60-ih godina 20. st. do danas, ali i utjecaja međunarodnih strujanja osobito od sredine 90-ih istoga stoljeća (Međunarodno arhivsko vijeće).

Počeci razmatranja o izradbi takve vrste obavijesnoga pomagala sežu do Arhivskoga savjeta Hrvatske, koji 1960. i 1963. donosi upute o evidencijama u arhivskim ustanovama sa smjernicama za rad na sređivanju i opisu arhivskoga gradiva i osnovnim obavijesnim pomagalima – među kojima je, među ostalim, radi potreba istraživača naveden i »vodič« u kontekstu objavljivanja podataka o sadržaju arhivskih fondova i zbirki pojedinog arhiva u određenom razdoblju bez obzira na razinu njihove sredenosti (Uputstvo o vođenju nekih evidencija arhivske građe i izradi

naučno-informativnih pomagala. Arhivski vjesnik (Zagreb). 3(1960), str. 499–505, Uputstvo o vođenju evidencija u arhivima. Narodne novine. 7(1963) – a nastavljaju se 1980-ih inicijativom Međunarodnoga arhivskog vijeća i UNESCO-a za izradbu vodiča državnih arhiva u okviru posebnoga programa (Programme général d'information et UNISIST. Organisation des nations Unies pour l'éducation, la science et la culture; Program RAMP: Records and Archives Management Programme) i projekata izradbe Pregleda arhivskih fondova i zbirki Socijalističke Republike Hrvatske (dalje SRH) 1984. i RH 2006. Navedeni su se projekti temeljili na prikupljanju osnovnih podataka o arhivskom gradivu u arhivskim i nearhivskim ustanovama na cijelom državnom području (signatura, naziv, raspon godina djelovanja stvaratelja, vrijeme nastanka gradiva, količina izražena u tehničkim jedinicama i dužnim metrima, obavijesna pomagala). Od polovice 1990-ih do danas u tom se kontekstu, ali i kontekstu ujednačivanja opisa i arhivskoga gradiva i njegovih stvaratelja, objavljuju i norme Međunarodnoga arhivskog vijeća: ISAD(G) Opća međunarodna norma za opis arhivskoga gradiva. Zagreb, 1997. i 2. izd. Zagreb, 2001.), ISAAR/CPF : Međunarodna norma arhivističkoga normiranog zapisa za pravne i fizičke osobe i obitelji. Zagreb, 1999. i 2. izd. Zagreb, 2006., ISDIAH. Međunarodna norma za opis ustanova s arhivskim gradivom. Zagreb, 2009. te ISDF. Međunarodna norma za opis funkcija. I. izd. Zagreb, 2009.

Polazeći od toga da se izradba te vrste obavijesnoga pomagala temelji upravo na prethodno navedenim uputama i pravilnicima s područja bivše SRH i današnje RH te na isto tako već spomenutim međunarodnim normama, shvatljivo je da će, uz napomenu da u nekim slučajevima nedostaju pojedini elementi opisa ili su različitog opsega, Vodič sadržavati sljedeća područja višerazinskog opisa: Područje identifikacije (signatura, naslov, razredba, vrijeme nastanka gradiva, razina opisa, količina gradiva, naziv stvaratelja gradiva), Područje konteksta (povijest stvaratelja arhivskoga gradiva, administrativni ustroj, nadležnosti, funkcije i djelatnosti stvaratelja arhivskoga gradiva, vrijeme nastanka gradiva, promjene naziva, povijest fonda), Područje sadržaja i ustroja (sadržaj, popis gradiva), Područje uvjeta dostupnosti i korištenja (jezik, pismo, obavijesna pomagala), Područje dopunskih izvora i Bibliografiju.

Publikacija na najvišoj strukturnoj razini (fond/zbirka) pruža uvidu gradivo Državnoga arhiva u Zadru od najstarijih sačuvanih zapisa iz 13. st. do danas, a u okviru pripreme i upisa podataka ažurirani su postojeći i prikupljeni novi podatci te je izvršena revizija fondova (Pregled arhivskih fondova i zbirki SRH iz 1984. donosi ukupno 387, a Pregled arhivskih fondova i zbirki RH iz 2006. 466 arhivskih fondova i zbirki Državnoga arhiva u Zadru). Novi fondovi i zbirke učinak su preuzimanja novoga te sređivanja već u navedenom arhivu pohranjenoga gradiva, u kontekst kojega ulazi i izdvajanja novih cjelina arhivskoga gradiva temeljem utvrđivanja novih stvaratelja. Prikupljeni su i podatci o izdanjima Arhiva (radovi koji govore o njem kao ustanovi te o njegovim fondovima i zbirkama), ali i promjene u njegovu ustroju i djelokrugu (osnivanje Državnoga arhiva u Šibeniku 2010).

Cjelokupno arhivsko gradivo prikazano je u razredbenom/klasifikacijskom sustavu na način da svaka skupina djelatnosti, odnosno pojedine cjeline i vrste gradiva imaju svoju zasebnu oznaku, i to od slova A do slova L. Unutar razredbenih skupina u određenom povijesnom razdoblju razdioba je napravljena prema vrstama djelatnosti ili djelokrugu, odnosno međusobnoj hijerarhijskoj povezanosti ili ustrojbenoj strukturi gradiva (gradivo skupine L. Zbirka izvornog arhivskoga gradiva, prikazano je prema kriteriju izvornosti gradiva, a podijeljeno je na zbirke pojedinih vrsta arhivskoga gradiva, tematske zbirke i zbirke pojedinih skupljača). Sam sadržaj arhivskoga gradiva prikazan je ne samo u okviru funkcija i djelatnosti te popisa gradiva nego se navodi i postojanje urudžbenih zapisnika i kazala kao glavnih pomagala u odlaganju i traženju zapisa.

Navedeni je vodič jedan od triju vodiča (Vodič kroz fondove i zbirke Državnoga arhiva u Zagrebu. 1. sv., 2. sv. Zagreb : Državni arhiv u Zagrebu, 2008., 2010; Vodič kroz arhivsko gradivo Državnoga arhiva u Vukovaru. Vukovar : Državni arhiv u Vukovaru, 2011) objavljenih u RH, te je svakako dobrodošao i zbog kulturnoga značaja arhivskoga gradiva pohranjenog u Državnom arhivu u Zadru, ali i kao dopuna odgovorima na mnogobrojna pitanja s područja arhivističke teorije i prakse (metodologija rada na izradbi vodiča, oblikovanje arhivskih fondova, razredbeni/klasifikacijski nacrti) na koje su pokušali odgovoriti i spomenuti pregledi gradiva arhivskih i nearhivskih institucija iz 1984. i 2006.

Danijela Marjanić

Vodič Arhiva Zadarske nadbiskupije. Priredili Oliver Modrić i Josip Kolanović, Zadar : Državni arhiv u Zadru i Zadarska nadbiskupija, 2013.

Što je arhivski vodič i kakav bi on trebao biti pitanje je koje slijedi onomu o biti arhiva. Što je, dakle, arhiv? Na području Hrvatske namjenski je izgrađena tek jedna arhivska zgrada (ona u Karlovcu 1980), pa tu zgradu zovemo – arhiv. Državni je arhiv u Karlovcu, dakle, ustanova koja ima svoj identitet u prostoru u kojem djeluje i koja je kao takva prepoznatljiva. S druge pak strane u Zagrebu na timpanonu ponad glavnoga ulaza u zgradu na Marulićevu trgu 21 veliki natpis Kr. sveučilišna knjižnica zamijenjen je ne manjim natpisom Hrvatski državni arhiv. Međutim, građani to zdanje i dalje zovu knjižnica na Marulićevu, Sveučilišna knjižnica, NSK, a ima ih koji još koriste skraćenicu NSB. Ta ustanova, dakle, nema svoj pravi identitet u prostoru u kojem postoji i djeluje. No tu problem ne prestaje. Građanima se naime ne može zabraniti da tu ustanovu skraćeno nazivaju »državni arhiv«, a neke od njih onamo navede put, iako su zapravo krenuli u ustanovu koja se zove Državni arhiv u Zagrebu, smještenu u nekadašnjem financijskom ravnateljstvu u gornjogradskoj Opatičkoj ulici. Objema ustanovama, dakle, nedostaje prepoznatljivost, a kako i ne bi kad se netko sjetio da dvije ustanove u jednom gradu nazove državnima arhivima.